

Martti Siirala 100 vuotta – arkistosta louhittua: Osa 1

Juhani Ihanus

”Fundamentaalisia” vastaväitteitä – Martti Siirala 1950-luvulla

Martti Siiralan (s. 24.11.1922 Liperissä, k. 18.8.2008 Helsingissä) syntymästä on tämän vuoden marraskuussa kulunut 100 vuotta. Juhlavuotena Psykoterapia-lehden jokaisessa numerossa ilmestyy taustakatsauksella ja kommentilla varustettuna aiemmin julkaisemattomia dokumentteja, jotka olen valinnut Siiralan arkistosta. Ensimmäisessä osassa Siiralan kaksi kirjettä ovat lähtökohtana hänen 1950-luvun ajattelunsa, toimintansa ja kontaktiensa tarkastelulle.

Martti Siiralan toiminnasta

Martti Siiralan ja hänen veljensä Aarnen aloitteesta perustettiin vuonna 1958 Therapie-säätiö, jonka ensimmäinen toiminnanjohtaja hän oli vuoteen 1971 saakka sekä hallituksen puheenjohtaja vuosina 1971–1982 ja kunniapuheenjohtaja vuodesta 1983. Siirala loi perustaa Therapie-säätiön toiminnan kansainvälistymiselle luotsaamalla säätiön koulutusseminaarin IFPS:n (International Federation of Psychoanalytic Societies) jäseneksi vuodesta 1974 lähtien. IFPS:n toimeenpanevan komitean jäsen Siirala oli vuosina 1977–1984.

Psykiatrian yksityispraktiikkansa Suomessa Siirala aloitti vuonna 1958, palattuaan Zürichistä, jossa oli asunut perheensä kanssa joulukuusta 1952 joulukuuhun 1957, opiskellut analyttistä psykoterapiaa ja ollut psykiatripsykoanalyttikko Gustav Ballyn (1893–1966) oppianalyysissa huhtikuusta 1953 joulukuuhun 1957. Sveitsissä nimitystä ”analyttinen

psykoterapia” käytettiin kokoavasti kuvaamaan psykoterapeuttista suuntautumista, jonka lähtökohdat olivat Freudin (ja osin Junginkin) ajattelussa mutta joka ei sitoutunut perinteiseen psykoanalyyysiin. Analyttisen psykoterapeutin diplomin Siiralalle myönsi 1959 Institut für ärztliche Psychotherapie in Zürich. Instituutin lähtökohtana oli Burghölzlin johtajan, psykiatrian professori Manfred Bleulerin (1903–1994) aloitteesta syntynyt psykoanalyttinen koulutuspiiri, jonka Bleuler liitti vuonna 1950 Burghölzlin yliopistollisen opetuksen yhteyteen ja joka virallisesti perustettiin instituuttina vuonna 1955. Instituutti jatkoi Burghölzliissä alkunsa saanutta vapaata psykoanalyttista koulutusta, jota olivat toteuttaneet sekä Bally että psykiatripsykoanalyttikko Medard Boss (1903–1990). He kumpikaan eivät noudattaneet IPA:n koulutusohjeita vaan kannattivat yhteistyötä freudilaisen psykoanalyysin ja *Daseinanalyysin* (saks. *Daseinsanalyse*) välillä. He toimivat myös instituutin johtokunnassa Bleulerin ohella. Instituutin johtajana oli Sii-

ralan ystävä, psykiatri-psykoanalyttikko Fritz Meerwein (1922–1989). Siirala oli psykiatrin Kauko Kailan (1920–1987), Allan Johanssonin (1921–1987) ja Oscar Parlandin ohella (1912–1997) Therapie-säätiön alkuvaiheiden keskeinen kouluttaja. Hänet nimitettiin psykiatrin dosentiksi Helsingin yliopistoon vuonna 1968 ja Suomen Psykiatriyhdistyksen kunniajäseneksi vuonna 1989.

Varhaisia virikkeitä

Ennen Sveitsin-vuosiaan Siirala oli väitellyt vuonna 1949 Helsingin yliopistossa lääketieteen tohtoriksi neurologian alalta. Lapinlahden sairaalassa työskennellessään (apulaislääkärinä vuosina 1949–1951 ja viransijaisena apulaisylilääkärinä vuosina 1951–1952) Siirala oli etenkin psykiatrikollegansa Martti Paloheimon (1913–2002) myötä saanut kosketusta psykodynaamiseen psykiatriaan ja psykoanalyysiin näkemyksiin, jotka johtivat hänet vuodesta 1951 lähtien suuntautumaan yhä enemmän tieto-, usko- sairaus- ja hoitokäsitysten sekä psykoanalyysin uudelleenarviointiin. Yrjö Kuloveden kuoltua vuonna 1943 ja Benjamin Rubinsteinin muutettua vuonna 1947 Yhdysvaltoihin Suomessa ei 1950-luvun alussa ollut psykoanalyttikkoja eikä pitkäkestoisen psykoterapian harjoittajia. Vallitseva käsitys psykoterapiasta oli tuolloin lääkärikeskeinen, mikä näkyi myös Siiralan kannassa, jonka mukaan vain koulutetuille lääkäreille kuului ”itsenäisesti harjoitettu neuroosien psykoterapia” ja vain ”kiinteässä yhteistyössä, esim. klinikan puitteissa” oli psykoterapian harjoittaminen mahdollista psykologeille (Siirala 1952, 45). Myöhemmin Siiralan kanta muuttui avoimemmaksi psykologien itsenäiselle psykoterapiatyölle.

Ratkaisevia varhaisia virikkeitä Siiralan omintakeisen ajattelun muotoutumisessa ennen Zürichin-vuosia tarjosivat filosofi-psykiatri Karl Jaspersin (1883–1969) teos *Allgemeine Psychopathologie* (1913/1948), jonka 5. painosta Siirala luki erityisen perusteellisesti, ja neurologi-sisätautilääkäri Viktor von Weizsäckerin (1886–1957) teokset *Fälle und Probleme* (1951a) ja *Der kranke Mensch* (1951b),

osin myös varhaisempi teos *Der Gestaltkreis* (1940; myös 1956).

von Weizsäckeriltä ovat peräisin muun muassa maininnat todellisuuden ”onttisista” (saks. *ontisch*) ja ”paattisista” (saks. *pathisch*) ulottuvuuksista, joita Siiralakin käsitteli tuotannossaan. Fysikaalisten objektien maailma on von Weizsäckerin mukaan ”onttinen”, ”olemisen” maailma, kun taas ihmisen todellisuus on ”paattinen”, kriisien ja kärsimysten rakentama ja muuttama. Onttista koskeva tieto on luonnontieteellistä (”jokin on näin eikä muulla tavoin”) ja paattinen tieto ajallista, elämäkerallishistoriallista. Paattinen kysymys ei liity olemiseen, vaan siihen, mitä ihminen ei vielä tai enää ole, minkälaiseksi ihminen tahtoo, saa tai voi tulla tai minkälaiseksi ihmisen pitää tai täytyy tulla (von Weizsäcker 1940; 1956, 62). Sekä onttinen että paattinen ovat vastavuoroisia ja toisiaan täydentäviä.

Fysiologian professori Yrjö Reenpää (1894–1976) oli kollegiaalisesti jo vuonna 1950 opastanut Siiralaa von Weizsäckerin, Kantin (*Kritik der reinen Vernunft*) ja Heideggerin (*Sein und Zeit*) tuotannon pariin. Yrjö Reenpään oman tietoteoreettisen Kant-tutkielman (*Über der Kantischen Grundsatz der Kausalität*, 1953) Siirala luki käsikirjoituksena vuoden 1952 alussa ja katsoi sen perusteella, että psyykkistä ja psykofyysistä kausaliteettia on punnittava ”ymmärtävistä” lähtökohdista eikä samoin kuin fyisiikan kausaliteettia.

Jaspersin psykoanalyysikritiikki ei niinkään puhutellut Siiralaa, joka halusi pitää yllä psykoanalyysin, psykoterapioiden ja tieteenfilosofian välistä vuorovaikutusta, vaikka hän arvelikin, että Jaspersin teos olisi ollut sopiva suomennettäväksi yleissivistäväksi oppikirjaksi lääketieteen opiskelijoille (ks. Ihanus 2021, 236). Nuorelle Siiralalle Jaspersia keskeisemmäksi näyttäytyi psykosomaattisen lääketieteen ja antropologisen lääketieteen/lääketeieteellisen antropologian pioneerin von Weizsäckerin korostama ”subjektin/subjektiviteetin tuominen lääketieteeseen” (ks. myös Jacob 1987; Wyss 1957) sekä tämän sosiaalilääketeetel-

linen, yhteisöllinen, ei-yksilöllinen sairaus- ja hoitokäsitys, jossa ihmistenväliset suhteet ja yhteisvastuullisuus sairauden viestien vastaanottamisessa saavat ensisijaisen huomion. ”Elämättömyyden” osuus ihmisen sairaudessa ja kärsimyksessä oli sekä von Weizsäckerille että Siiralalle ilmeinen ja koski niin ”paattista”, kärsivää potilasta kuin ”objektiivisuusharhan” valtaamaa lääkäriä.

Heidegger ja von Weizsäcker Kolmannessa valtakunnassa ja sen jälkeen

Siirala oli kirjoittanut esittelyn Hans Fritzschen teoksesta *Nürnbergin vangit* (1953/1954; Siirala 1957; julkaistu myös lyhennettynä Siirala 1979). Esittelyssään hän totesi, että ”yhteisyyllisyyden eli kanssamurhaajuuden verkko” liittyi kaikkialle, ”missä avointa tai peitettyä joukkomurhaamista on tapahtunut tai parhailaan tapahtuu” (Siirala 1979, 120). Hän myösi samalla: ”Itse en tahtonut kuulla tai lukea sodan aikana enkä pitkään jälkeensä mitään sellaista, missä vihjailtiin jotakin pimeätä Saksassa tapahtuneen. [– –] Sellaisen pimeän tutkiminen ei ainoastaan ole meille syvästi epämieluisia, vaan se kohtaa myöskin meissä yksilöinä ja yhteisinä mitä voimallisinta, usein aivan piilossa pysyvää vastarintaa” (Siirala 1979, 121). Niinpä Siirala ei ollut 1950-luvulla eikä pitkään vielä myöhemminkään noteerannut von Weizsäckerin eikä Heideggerin aluksi myönteistä asennetta kansallissosialismiin (etenkin vuosina 1933–1934). Tämä ajattelijoiden hämärä alue tuli historioitsijoiden tietoon vähitellen. Kuitenkin Guido Schneebergerin tarkkojen dokumentaatioiden sekä Jaspersin, Adornon ja Löwithin kirjoitusten myötä varsinkin Heideggerin vakaumuksellinen osallisuus Kolmannessa valtakunnassa oli tiedossa viimeistään 1960-luvulla.

Heidegger toimi Freiburgin yliopiston rehtorina toukokuusta 1933 helmikuuhun 1934 ja kuului tuolloin myös kansallissosialistiseen puolueeseen, josta hän ei selkeästi irtautunut. Esimerkiksi yliopistonsa oppilaskunnan lehdessä marraskuussa 1933 Heidegger valisti opiskelijoitaan siitä, että ”Führer on teidän

yksi ja ainoa nykyinen ja tuleva saksalainen todellisuutenne ja lakinne” (katkelma on Heideggerin rehtorinpuheesta; sit. Kimball 1985). Heidegger oli myös kutsunut von Weizsäckerin pitämään joulukuussa 1933 Freiburgin yliopistoon esitelmän ”Ärztliche Aufgaben” (julkaistu vuonna 1934), jossa von Weizsäckerin ilmaisi luottamuksensa kansallissosialistisiin ideoihin tarkastellessaan psykoterapiaa ja yhteisöllistä terapiaa ”lääketieteellis-poliittisen toiminnan kahtena pilarina” ja hahmotellessaan kattavaa ”poliittista lääketiedettä”: ”Organisoidut liitot, työleirit, yhteisö, työterapia voivat tulla mahdolliseksi avuksi lääkärintehtävälle” taitavan ja voimakkaan Johtajan puolestaan auttaessa yksilöä ”vapauttavaan kukoistukseen” yhteisössä (von Weizsäcker 1934; Benzenhöfer 2007, 116).

Viktor von Weizsäcker toimi vuosina 1941–1945 Breslaun yliopiston neurologian professorina ja vastaanotti johtamaansa neurologiseen instituuttiin eutanasiaohjelmassa surmattujen lasten aivopreparaatteja tutkittaviksi (Benzenhöfer 2020). Toisen maailmansodan jälkeisissä selvityksissä hänen ei kuitenkaan todettu suoranaisesti syöllistyneen kansallissosialistiseen eutanasiatoimintaan, ja hänen yliopistotyönsä jatkui Heidelbergin yliopistossa välittömästi sodan loputtua. von Weizsäcker julkaisi myös kirjansen *”Euthanasie” und Menschenversuche* (1947), jossa hän vaikeaselkoisin sanankääntein keskusteli lääketieteellisesti ja filosofisesti eutanasiasta ja ihmiskokeista.

Arvioidessaan elämänkulkuaan von Weizsäcker (1955/1998, 39) tiivistä käsityksensä: ”En ole koskaan kuulunut mihinkään poliittiseen puolueeseen. Toimintani oli kuitenkin sikäli poliittista, että osallistuin puheihin, kirjoituksiin ja ratkaisuihin siihen, mitä nimitetään sosiaalipoliittiseksi lääketieteeksi ja toimin useammassa vaiheessa reservin lääkäriä sotapalveluksessa.” Siiralalle von Weizsäcker oli kuitenkin esikuva, jonka ilmaisutapaan, ”sen konstailematomaan kerroksellisuuteen, vivahteikkouteen, syvälliseen logiikkaan, viisauteen” hän (Siirala 2000, 70) tahtoi perehtyä. Siirala luki von Weiz-

säckerin ja tämän seuraajien suureksi ansioksi sairastamisen yhteisöllis-yhteiskunnallisen ulottuvuuden huomioimisen, joka Bossin Daseininanalyysissa oli jäänyt hataraksi.

Siirala kertoi tavanneensa von Weizsäckerin vuonna 1954 tämän kotona Heidelbergissä. Parkinsonismin vuoksi von Weizsäcker oli tuolloin vakavasti sairas, mutta otti vuoteellaan maaten Siiralan vastaan ja aloitti ystävällisesti keskustelun. Kun Siirala selosti kokemuksiaan Zürichistä, hän sattui mainitsemaan Medard Bossin, jolloin von Weizsäcker heti kutsui vaimonsa Olympian huoneeseen ja sanoi: ”Näytä tälle herralle tie ulos!” (Siirala 1987, 142; Ihanus 2000, 37). von Weizsäcker ei voinut lainkaan sietää Bossia, jonka katsoi kohdelleen häntä kaltoin tuotannossaan.

Siirala lienee viimeistään von Weizsäckerin 100-vuotisjuhlasymposiumissa Heidelbergissä toukokuussa 1986 kuullut keskustelua von Weizsäckerin toiminnasta Hitlerin valtakaudella. Heideggerin varhaisiin kansallissosialismikytkentöihin Siirala havahtui samassa symposiumissa, kun sai lukea valokopion Heideggerin vuonna 1933 pitämästä rehtorinpuheesta, jossa tämä kohotti Führerin saksalaiseksi todellisuudeksi ja laiksi. Siiralalle puheen sisältö oli järkytys, ja hän kommentoi Heideggerinkin harhautuneen ihmisyydentiteetin omaksumisessa: ”Eräs aikamme merkittävimmistä ajattelijoista oli siis myös osallinen tuosta identiteettikadosta” (Siirala 1988, 86–87; Ihanus 2000, 47–48).

Victor Fariasin huomiota herättänyt teos Heideggerista ja natsismista *Heidegger et le nazisme* oli ilmestynyt ranskaksi vuonna 1987. Olin esitellyt Heideggerin kansallissosialistisia lisäsidoksia paljastaneen Fariasin teoksen helmikuussa 1988 *Uudessa Suomessa* (Ihanus 1988) ja viitannut samalla Therapie-säätiön opilliseen Dasein-taustaan. Tämä kytkentä sai muun muassa filosofi-psykologi Lauri Rauhalan kysymään huolestuneena, saatanko koko säätiötä epäilyttävään valoon Heideggerin haurahduksista (Lauri Rauhalan henkilökohtainen kommentti helmikuulta 1988).

Siiralan Sveitsin-kokemuksista ja kirjeistä

Freudin tuotantoon Siirala perehtyi vähitellen Sveitsissä, samoin Heideggerin ja daseininanalyttikkojen Binswangerin ja Bossin kirjoituksiin, omaksumatta sellaisenaan heidänkään näkemyksiään. Siiralan Sveitsin-vuosina Daseininanalyysissäkin oli eri kerrostumia: Heideggerin ontologia ja filosofinen Daseininanalytiikka, Binswangerin fenomenologinen antropologia ja psykiatrisen Daseininanalyysi sekä Bossin fenomenologis-hermeneuttinen Daseininanalyysi (Ihanus 2000, 29; A.-H. Siirala 2003). Siiralan analyttikko Bally oli lähellä Freudin perusajatuksia, mutta katsoi, että Freudin ajatuksia oli täydennettävä sosiologisista, psykologisista ja biologisista näkökulmista. Viktor von Weizsäckerin ja tämän työn jatkajan Wilhelm Küttemeyerin (1904–1972) psykosomaattis-lääketieteelliset antropologiset näkemykset olivat vahvasti mukana Siiralan myöhemmässäkin ajattelussa ja toiminnassa.

Maaliskuun 19. päivänä 1953 Zürichissä osoitteessa Im Walder 6 päiväämässään kirjeessä Yrjö Reenpäälle Siirala kertoo uusista ajatussuuntauksista ja tilittää myös henkilökohtaisia kokemuksiaan ja tuntojaan. Koneella kirjoitetusta kirjeestä julkaistaan tässä suurin osa, vain muutamin poistoin. Siiralan kappalejakoja ei ole muutettu eikä kirjoitusasua ole nykyäikaistettu vaan jätetty silleen. Kirjeeseen sisältyy mainintoja skitsofreniahoidosta ja siihen liittyvästä inhimillisestä ”asenteesta” vasta kohtanaan sairauden ”objektivaatiot”. Reenpäälle Siirala kuvaa legendaarista tapaamistaan itsensä Karl Jaspersin kanssa Baselissa helmikuun puolivälissä 1953 ja vaikeuksiaan Lapinlahden sairaalan ylilääkärin, psykiatrian professori Martti Kailan (1900–1978) kanssa sekä luonnehtii Burghölzlin johtajaa Manfred Bleuleria ja sveitsiläistä ilmapiiriä.

Kirjeestä käy myös ilmi, että Siirala oli vasta tuolloin alkanut lukea Heideggerin *Sein und Zeit* -teosta (1927/1949) ja saanut alustavaa käsitystä Daseininanalyysistä ja fenomenologiasta. Sen sijaan Husserlin fenomenologiaan Siirala ei näytä lähemmin perehtyneen. Siirala

tutustui vähitellen myös Heideggerin teoksiin *Vom Wesen des Grundes* (1929/1955) ja *Vom Wesen der Wahrheit* (1943/1954). Reenpäälle, joka ihaili Heideggeria, Siirala kertoo toisessa kirjjeessään (26.10.1953): ”Heidegger herättää minussa sitä suurempaa kunnioitusta, mitä enemmän hänen ajatteluunsa tutustun. Minusta tuntuu, että siinä on Kant'in jälkeisen ajan merkittävin ajattelun käänne” (Ihanus 2000, 33–34). Toisaalta Siirala ei ollut vakuuttunut siitä, että Reenpää olisi laajemmalti ymmärtänyt Heideggerin ajattelua.

Erkki Niinivaaralle Siirala (kirje 14.2.1955) tunnusti pitävänsä Heideggeria ”yhtenä historian suurista ajattelijoista” ja saaneensa kahden tapaamisen myötä Heideggerista henkilökohtaisen vaikutelman, joka oli ”mitä positiivisim (paljon avoimempi kuin Jaspers!)” Silti Siiralalla oli ”fundamentaalisia 'Einwände gegen Heidegger'” [Heideggeriin kohdistuvia vastaväitteitä] (Ihanus 2000, 45). Siirala oli tavannut Heideggerin 1950-luvulla (Siirala ei ollut merkinnyt muistiin tarkkaa ajankohtaa) Bossin kotona noin kahdenkymmenen muuan henkilön kanssa. Tällöin Heidegger oli ymmärtänyt ja suhtautunut myönteisesti Siiralan lausumaan terapiakäsitykseen, jossa olennaista oli sairauden viestin kuuntelu ja kanssaihminen vastaanottaminen (Siirala 1995, 24).

Heideggerin tuotannosta Siirala totesi myöhemmin itselleen selkeimmäksi tämän Freiburgin yliopistossa vuosina 1951–1952 pitämiin luentoihin perustuvan teoksen *Was heisst Denken?* (1954), jossa Heidegger kritisoi Nietzscheen huipentuvaa länsimaista metafysiikkaa ja kääntyy ”vasta-alkavan” ajattelijan Parmenideen puoleen olemisen ja ajattelun yhteenkuuluvuuden kokemiseksi. Kirjeessään Rolf Nevanlinnalle (13.7.1956) Siirala huomauttaa, että Heidegger oli tuossa teoksessa ”varsin paljon kirkkaammin ymmärrettävissä kuin *Sein und Zeitissa*”; lauseet olivat ”paljon yksinkertaisempia, ilman, että syvyys kärsii”, vaikka kaikkeen Siirala ei yhtynytäkään.

Siirala ei kuitenkaan tuotannossaan koskaan selkeästi tarkentanut Heideggeriin kohdistuvia

vastaväitteitään. Ei hän liioin kokenut kuuluvansa mihinkään koulukuntaan. Keskustelussa (24.1.1996) hän totesikin kerran minulle: ”En ole Daseinanalyttikko enkä eksistentiaalianalyttikko, minulla on oma terapiakäsitykseni ja -toimintani” (Ihanus 2000, 35). Hän jopa epäili ”psykoanalyttikko”-nimityksen perimmäistä mielekkyyttä, vaikka ei silti ollut valmis kannattamaan nimityksen hylkäämistä (Siirala 1993).

Matemaatikko Rolf Nevanlinna (1895–1980), johon Siirala tutustui pian Zürichin saapumisensa jälkeen, toimi puolet vuodesta opettamassa Zürichin yliopiston kunniaopettorina. Nevanlinnasta tuli Siiralan ystävä ja toistuva apurahahakemusten suositteija, mutta myös poleeminen haastaja, joka saattoi kyseenalaiseksi tiettyjä Siiralan lähtökohtia. Nevanlinna oli 1930- ja 1940-luvulla ilmaissut saksalaismyönteisiä kannanottoja, ollut vuosina 1942–1943 SS-vapaaehtoistoimikunnan puheenjohtaja ja sympatisoinut Suomen Valtakunnan Liittoa, jonka piirissä kannatettiin kansallissosialistisia rotuoppeja ja antisemitismiä (Eckberg 1991; Lehto 2001). Hän oli yksi kuudesta Therapie-säätiön säädekirjan allekirjoittajasta ja ensimmäinen säätiön hallituksen puheenjohtaja. Siirala ei ole kommentoinut näitä Nevanlinnan yhteyksiä kansallissosialistiseen ideologiaan.

Nevanlinna pohti myöhemmin kirjjeessään Siiralalle (9.1.1964) omaa suhdettaan Therapie-säätiöön ja ylipäänsä psykoanalyysiin. Hän esitti sekä positiivisia että negatiivisia seikkoja Therapie-säätiön toiminnan perusteista. Erityisen kärkevää arvostelua Nevanlinna kohdisti Heideggeriin, jota hän piti ”yhtenä ennakkoluulottoman, avoimen, terveen tarkastelun ja kritiikin päävihollisena”. Heideggerissa ja hänen opeissaan oli Nevanlinnan arvion mukaan ”enemmän kuin juuri missään nykyajan ilmiössä, suorastaan skitsofreenista 'vääntyneisyyttä'. Kun hän ajaa asioitaan voimallisella monomaanisuuella, hänellä on suggeroiva vaikutus, joka on turmiollinen.” Samankaltaista ”vääntynyttä” ja ”provokatoorista” asennetta Nevanlinna katsoi olevan myös Siiralan ja The-

rapeian harjoittamassa lääketieteen arvostelussa, joka tukeutui von Weizsäckerin oppilaan Wilhelm Küttemeyerin esittämään ”ahtaaseen kritiikkiin ja vääriin tuomioihin”.

Siiralalle Nevanlinnan kriittiset kommentit olivat haaste toisinajattelun ymmärtämiseen ja ystävyyden karikoiden tunnistamiseen. Veljelleen Aarnelle lähettämässään kirjeessä (19.1.1964) Martti Siirala tekee selkoa ”myrskysisestä keskustelusta” Rolf ja Sinikka Nevanlinnan kotona. Rolf Nevanlinna oli kohdistanut kiihtyneesti epäilyksensä psykoanalyysiin ja Therapieaan, ja ”viimeinen pisara, joka hänen tahollaan sai maljan vuotamaan yli”, oli journalisti-kirjailija Kyösti Skytän teos *Usko vai epäusko* (1963), ”jota hän ja Sinikka pitivät pelkkänä soopana”. Skyttä oli tuolloin Therapiean hallituksen jäsen ja viittasi teoksessaan kummankin Siiralan kirjoituksiin. Epäilyksistään ja välirikon uhasta huolimatta Nevanlinna jatkoi vielä toimintaansa Therapiea-säätiön valtuuskunnan jäsenenä.

Siiralan kirjeessään Reenpäälle (19.3.1953) mainitsema ”aivan nuori belgialainen lääkäri-filosofi” tarkoittaa Jacques Schottea (1928–2007), joka oli tullut Belgiasta Zürichiin jo vähän yli 20-vuotiaana, aloittanut analyysinsä Gustav Ballyn luona ja jatkanut sitä Medard Bossin luona. Schotte yhdisteli Freudin psykoanalyysin, Binswangerin Daseininanalyysin, fenomenologian ja Léopold Szondin oppeja. Hän esitteli myös Jacques Lacanille Heideggerin filosofiaa vuonna 1954 ja osallistui Pariisissa vuosina 1955–1956 Lacanin seminaariin psykooseista. Psykiatrina ja psykoanalytikkona Schotte oli vuonna 1969 perustamassa Belgian psykoanalyttista koulukuntaa. Schotte vieraili myös huhtikuussa 1979 luennolimassa Therapiea-säätiön viikonloppuseminaarissa aiheenaan ”Freud-perintö ja yksi suhde siihen”.

Toisena dokumenttina julkaistaan tässä otteita Siiralan Zürichissä 26.10.1953 päiväystä kirjeestä Martti Kailalle. Kaila oli jo aiemmassa kirjeessään Siiralalle (8.3.1953) tähdentänyt sitä, että Siiralan oli syytä palata Lapinlahden sairaalan apulaisylilääkäriin tehtäväänsä vuo-

den Zürichissä oleskelun jälkeen ja että 9–10 kuukaudessa ”täytyy analyysin oleellisen sisällyksen käydä selväksi, vaikkei se detaljeja myöten olisikaan valmis”. Kaila suhtautui ylipäänsä varauksellisesti pitkään ”ortodoksiseseen” psykoanalyysiin, mutta katsoi analyysikokemuksen sinänsä olevan hyödyllinen terapiapraktiikan harjoittajalle.

Varhaisista suomalaisen psykoanalyysin pioneereista, jotka tuolloin olivat oppianalyysissa Ruotsissa, Kailalla (kirje Siiralalle 8.3.1953) oli se käsitys, että eräät psykologitaustaiset olivat ”sangen erikoislaatuisia henkilöitä, etten sanoisi psykopaatteja”. Heidän analytikkonsa ja työnhajaajansa, Alankomaista Ruotsiin emigroitunut René de Monchy (1893–1969) oli Kailan mukaan vailla kliinistä kokemusta. Ensimmäiset psykologiaa lukeneet Suomesta psykoanalytiikkokoulutukseen Ruotsiin hakeutuneet olivat Tapio Nousiainen (vuonna 1950), Carl Lesche (vuonna 1950) ja Pentti Ikonen (vuonna 1951). Ensimmäisenä suomalaisena lääkärinä kyseisen koulutuksen aloitti Ruotsissa Stig Björk vuonna 1948. Kaila esitti Siiralalle arvionsa: ”En pidä näitä psykologeja sellaisena vaarana, että lääkäreiden pitäisi itse käydä analyysissä.” Psykoanalyysin merkityksen Kaila katsoi olevan ”yleisissä opeissa”, jotka liittyivät ihmisen kehityksessä vaikuttavien emotionaalisten kokemusten jatkuvaan läsnäoloon ja symboliseen siirtymiseen ja tiivistymiseen nykyisyydessä. Hän oli valmis hyväksymään myös torjunnan osuuden, mutta hylkäsi epätieteellisinä ”käsitteet oraalisesta, anaalisesta ja preseksuaalisesta libidosta, Oidipus- ja kastroitiokompleksit” (Kailan kirje Siiralalle 8.3.1953).

Kaila myönsi samassa kirjeessä arvostaneensa Siiralan pyrkimystä psykiatristen peruskäsitteiden ymmärtämiseen ja täsmälliseen määrittelyyn, vaikka hän varoittikin filosofisen psykiatrian harjoittamisen vaaroista: ”Helposti siinä voi eksyä näennäisprobleemien alalle. Joskus olen ollut hiukan huolestunutkin siitä, ettet ole ryhtynyt mihinkään kliiniseen tutkimustyöhön siinä mielessä, että olisit käsitellyt jotakin yksityisprobleemaa.” Siirala oli

kuitenkin Benedettin ohjaamana nimenomaan keskittynyt Sveitsissä perusteellisesti myös ”schizophreniatapauksen” psykoterapiaan.

Kirjeensä alussa Siirala kertoo Martti Kailalle anovansa eroa Lapinlahden sairaalan apulaisylilääkäriin virasta, jotta voi jatkaa opintojaan ja oppianalyysiaan Zürichissä, kuten hän tekikin, Kailan vastahakoisuudesta ja pitkää oppianaalyysia koskeneista skeptisistä kannanotoista huolimatta. Valtioneuvoston päätöksellä (5.11.1953), jonka oli allekirjoittanut sisäasiainministeri V. J. Sukselainen, Siirala sai pyytämänsä eron virastaan 30.11.1953 lähtien.

Kaila oli toukokuussa 1953 käynyt Zürichissä Siiralan luona ja samalla tutustunut Sveitsissä alkoholismiin hoitomuotoihin. Kailan varttuneen tieteentutustajan stipendianomus, johon Siirala kirjeessään viittaa, koski paitsi alkoholismiin hoitoa myös ”kysymystä syvyyopsykologian oivallusten verifiointimahdollisuuksista” (Kailan kirje Siiralalle 23.10.1953). Siirala luettelee kirjeessään antoisaksi lukemiseksi Ludwig Binswangerin artikkelit ”Freuds Auffassung des Menschen im Lichte der Anthropologie” ja ”Über die daseinsanalytische Forschungsrichtung in der Psychiatrie” (teoksessa Binswanger 1947, 159–189; 190–217), Medard Bossin uniteoriaa koskevan teoksen *Der Traum und seine Auslegung* (1953) ja seksuaaliteoreettisen *Sinn und Gehalt der sexuellen Perversionen* (1952) sekä Paul Christianin *Das Personverständnis im modernen medizinischen Denken* (1952). Siirala toteaa myös Kailalle, että hänellä on suurista edeltäjistä riippumattomia omia ”tuumailuja”.

Kirjallisuus

Benzenhöfer, Udo (2007). *Der Arztphilosoph Viktor von Weizsäcker. Leben und Werk im Überblick*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Benzenhöfer, Udo (2020). *Kindereuthanasie in der NS-Zeit unter besonderer Berücksichtigung von Reichsausschussverfahren und Kinderfachabteilungen*. Ulm: Klemm + Oelschläger.

Binswanger, Ludwig (1947). *Ausgewählte Vorträge und Aufsätze. Band 1: Zur phänomenologischen Anthropologie*. Bern: A. Francke.

Boss, Medard (1952). *Sinn und Gehalt der sexuellen Perversionen. Ein daseinsanalytischer Beitrag zur Psychopathologie des Phänomens der Liebe*. Bern: Hans Huber.

Boss, Medard (1953). *Der Traum und seine Auslegung*. Bern: Hans Huber.

Christian, Paul (1952). *Das Personverständnis im modernen medizinischen Denken*. Tübingen: J. C. P. Mohr.

Ekberg, Henrik (1991). *Führerns trogna följeslagare. Den finländska nazismen 1932–1944*. Väitöskirja. Helsingfors: Schildts.

Farias, Victor (1987). *Heidegger et le nazisme*. Pariisi: Verdier.

Fritzsche, Hans (1953/1954). *Nürnbergin vangit. Hans Fritzschen kertomuksen mukaan muistiin merkinty Hildegard Springer-Fritzsche*. Suom. Kai Kaila. Porvoo: WSOY. (Alkuperäinen teos *Das Schwert auf der Waage*. Heidelberg: Kurt Vowinckel Verlag.)

Heidegger, Martin (1927/1949). *Sein und Zeit*. 6. Auflage. Tübingen: Neomarius.

Heidegger, Martin (1929/1955). *Vom Wesen des Grundes*. 4. Auflage. Frankfurt am Main: Klostermann.

Heidegger, Martin (1943/1954). *Vom Wesen der Wahrheit*. 3. Auflage. Frankfurt am Main: Klostermann.

Heidegger, Martin (1954). *Was heisst Denken?* Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Ihanus, Juhani (1988, 7. helmikuuta). Heidegger Kolmannen valtakunnan palveluksessa. *Uusi Suomi*.

Ihanus, Juhani (2000). *Vastaanottoja. Therapiea 40 vuotta*. Helsinki: Therapie-säätiö.

Ihanus, Juhani (2021). *Psykye ja historia*. Espoo: Prometheus.

Jacob, Wolfgang (1987). Viktor von Weizsäcker ja Sigmund Freud. *Psykoteraapia*, 6(2), 19–25.

Jaspers, Karl (1913/1948). *Allgemeine Psychopathologie*. Fünfte unveränderte Auflage. Berlin: Springer.

Kimball, Roger (1985). Heidegger at Freiburg, 1933. *The New Criterion*, 3(10), 9–18.

Lehto, Olli (2001). *Korkeat maailmat. Rolf Nevanlinnan elämä*. Helsinki: Otava.

Reenpää, Yrjö (1953). *Über der Kantischen Grundsatz der Kausalität*. Väitöskirja. Helsinki: Suomalainen tiedakatemia.

Siirala, Ann-Helen (2003). Martti Siirala on his eightieth birthday. *Existential Analysis*, 14(1), 137–146.

Siirala, Martti (1952). Neurooseja. (Arvio Harald J. Schjelderupin teoksesta *Neuroosit ja neuroottinen luonne*.) *Suomalainen Suomi*, 20(1), 43–46.

Siirala, Martti (1957). Nürnbergin oikeusjuttu. *Vartija*, 70(1), 10–18. (Julkaistu lyhennettynä uudelleen vuonna 1979, *Vartija*, 92(3), 117–123.)

Siirala, Martti (1987). Therapiea. Teoksessa Hahn, Peter & Jacob, Wolfgang (toim.), *Viktor von Weizsäcker zum 100. Geburtstag*, 140–153. Berlin: Springer.

Siirala, Martti (1988). Ihmisyydentiteetin tilasta ja mahdollisuuksista. Teoksessa Roine, Mikko; Arppo, Maarit; Ketonen, Oiva; Majava, Heikki & Ruth, Jan-Erik (toim.), *Mahdollisuuksien kuuleminen. Therapiea 30 vuotta*, 39–105. Helsinki: Therapiea-säätiö.

Siirala, Martti (1993). Ei psyko-, eikä -analyttikko. *Psyko-terapia*, 22(2), 20–23.

Siirala, Martti (1995). Terapia ja tiedonkäsitys. Teoksessa Huhtinen, Aki & Jaaksi, Vesa (toim.), *Fenomenologinen Vuosikirja 1994*, 22–40. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.

Siirala, Martti (2000). Lääkäriajattelijan kootut teokset – inhimillinen lääketiede. *Psyko-terapia*, 19(3), 68–71.

Skyttä, Kyösti (1963). *Usko vai epäusko. Epätieteellisiä tarkasteluja ihmisenä elämisestä*. Helsinki: Kirjayhtymä.

von Weizsäcker, Viktor (1934). *Ärztliche Aufgaben. Volk im Werden*, 2, 80–90.

von Weizsäcker, Viktor (1940). *Der Gestaltkreis. Theorie der Einheit von Wahrnehmen und Bewegen*. Leipzig: Georg Thieme.

von Weizsäcker, Viktor (1947). *”Euthanasie” und Menschenversuche*. Heidelberg: Verlag Lambert Schneider. (Julkaistu vuonna 1947 myös lehdessä *Psyche*, 1(1), 68–102.)

von Weizsäcker, Viktor (1951a). *Fälle und Probleme. Anthropologische Vorlesungen in der medizinischen Klinik*. Stuttgart: Ferdinand Enke.

von Weizsäcker, Viktor (1951b). *Der kranke Mensch. Eine Einführung in die medizinische Anthropologie*. Stuttgart: K. F. Koehler.

von Weizsäcker, Viktor (1955/1998). Elämäni tärkein tehtävä. Suom. Juhani Rekola. *Psyko-terapia*, 27(1), 39–52. (Alkuperäinen julkaisu *Meines Lebens hauptsächlichliches Bemühen*. Teoksessa von Weizsäcker, Viktor, *Gesammelte Schriften 7: Allgemeine Medizin. Grundfragen medizinischer Anthropologie*, 372–392. Berlin: Suhrkamp.)

von Weizsäcker, Viktor (1956). *Pathosophie*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Wyss, Dieter (1957). Viktor von Weizsäcker's Stellung in Philosophie und Anthropologie der Neuzeit. Teoksessa von Weizsäcker, Viktor & Wyss, Dieter, *Zwischen Medizin und Philosophie*, 181–290. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Kaikki siteeratut kirjeet ovat peräisin Martti Siiralan arkistosta.